

IOŚ-PIB

Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

MINISTERSTWO KLIMATU I ŚRODOWISKA

Konferencja dot. wdrażania NRL w Polsce i stanu prac nad przygotowaniem

Krajowego Planu Odbudowy Zasobów Przyrodniczych (KPOZP)

21-22 października 2025 r.

Ekosystemy lądowe i słodkowodne (art. 4) Ekosystemy rzeczne (art. 9) - WPROWADZENIE

Paweł Pawlaczyk

Wizja: nie tylko chronić, ale odbudować przyrodę

[Art. 1.2] Rozporządzenie ustanawia ramy, w których państwa członkowskie wprowadzają skuteczne obszarowe środki odbudowy, które mają łącznie objąć, w ramach celu unijnego, w obrębie obszarów i ekosystemów objętych zakresem stosowania niniejszego rozporządzenia, do 2030 r. co najmniej 20 % obszarów lądowych i co najmniej 20 % obszarów morskich, a do 2050 r. – wszystkie ekosystemy wymagające odbudowy.

Rozdział II - Cele i obowiązki w zakresie odbudowy

- Artykuł 4 - Odbudowa ekosystemów lądowych, przybrzeżnych i słodkowodnych
- Artykuł 5 - Odbudowa ekosystemów morskich
- *[Artykuł 6 – wyjątki dla energii ze źródeł odnawialnych]*
- *[Artykuł 7 – wyjątki dla obrony narodowej]*
- Artykuł 8 - Odbudowa ekosystemów miejskich
- Artykuł 9 - Odbudowa naturalnej łączności rzek oraz naturalnych funkcji powiązanych równin zalewowych
- Artykuł 10 - Odbudowa populacji owadów zapylających
- Artykuł 11 - Odbudowa ekosystemów rolniczych
- Artykuł 12 - Odbudowa ekosystemów leśnych
- Artykuł 13 - Zasadzenie trzech miliardów dodatkowych drzew

Rozdział II - Cele i obowiązki w zakresie odbudowy

- **Artykuł 4 - Odbudowa ekosystemów lądowych, przybrzeżnych i słodkowodnych**
- Artykuł 5 - Odbudowa ekosystemów morskich
- *[Artykuł 6 – wyjątki dla energii ze źródeł odnawialnych]*
- *[Artykuł 7 – wyjątki dla obrony narodowej]*
- Artykuł 8 - Odbudowa ekosystemów miejskich
- **Artykuł 9 - Odbudowa naturalnej łączności rzek oraz naturalnych funkcji powiązanych równin zalewowych**
- Artykuł 10 - Odbudowa populacji owadów zapylających
- **Artykuł 11 - Odbudowa ekosystemów rolniczych**
- **Artykuł 12 - Odbudowa ekosystemów leśnych**
- Artykuł 13 - Zasadzenie trzech miliardów dodatkowych drzew

Art. 4 - Odbudowa siedlisk (lądowe + przybrzeżne + słodkowodne)

- [Art. 4.1] Państwa członkowskie **wdrażają środki ochronne** niezbędne do doprowadzenia do **dobrego stanu** siedlisk przyrodniczych
 - do 2030 r. na 30% areału którego stan nie jest dobry,
 - do 2040 na 60% areału którego stan nie jest dobry, do 2050 na 90% tego areału, dla każdej z **grup siedlisk**.

Dotyczy to także siedlisk poza obszarami Natura 2000. Jednak do 2030 r. priorytet dla Natury 2000. Możliwość derogacji dla b. pospolitych (jednak wciąż 80% do 2050).
- [Art. 4.4] Państwa członkowskie muszą dodatkowo, w swoich planach krajowych, określić **referencyjne zasoby** poszczególnych typów siedlisk i wdrożyć środki **odtwarzające** siedliska – do 2030 r. na 30% brakującego areału, do 2040 na 60% brakującego areału, do 2050 na 90-100% brakującego areału każdej z grup siedlisk.
- [Art. 4.8] Wybór obszarów do w/w działań ma następować **na podstawach naukowych**.
- [Art. 4.10] Wzięcie pod uwagę łączności ekologicznej i wymagań gatunków z załączników, związanych z siedliskami przyrodniczymi.
- [Art. 4.11, art. 4.12] Państwa muszą wdrożyć rozwiązania zapewniające, że stan siedlisk objętych środkami ochronnymi będzie się poprawiał, stan siedlisk objętych odbudową ani będących w dobrym stanie nie będzie się pogarszał.

Grupy siedlisk

ANNEX I

TERRESTRIAL, COASTAL AND FRESHWATER ECOSYSTEMS – HABITAT
TYPES AND GROUPS OF HABITAT TYPES REFERRED TO IN ARTICLE 4(1)
AND 4(2)

The list below includes all terrestrial, coastal and freshwater habitat types listed in Annex I of Directive 92/43/EEC referred to in Article 4(1) and 4(2), as well as six groups of those habitat types, namely 1) Wetlands (coastal and inland), 2) Grasslands and other pastoral habitats, 3) River, lake, alluvial and riparian habitats, 4) Forests, 5) Steppe, heath and scrub habitats and 6) Rocky and dune habitats.

1. GROUP 1: WETLANDS (COASTAL & INLAND)

Habitat type code as referred to in Annex I of Council Directive 92/43/EEC	Habitat type name as referred to in Annex I of Council Directive 92/43/EEC
Coastal and salt habitats	
1130	Estuaries

Mokradła: 1130, 1140, 1150, 1310, 1330, 1340, 4010, 7110, 7120, 7140, 7150, 7210, 7220, 7230, 91D0;

Murawy: 4030, 5130, 6110, 6120, 6130, 6190, 6210, 6230, 6240, 6410, 6510, 6520;

Rzeki, jeziora, aluwia: 3110, 3130, 3140, 3150, 3160, 3220, 3230, 3240, 3270, 6430, 6440, 9160, 91E0, 91F0;

Lasy: 9110, 9130, 9140, 9170, 9180, 9190, 9110, 9410, 9420;

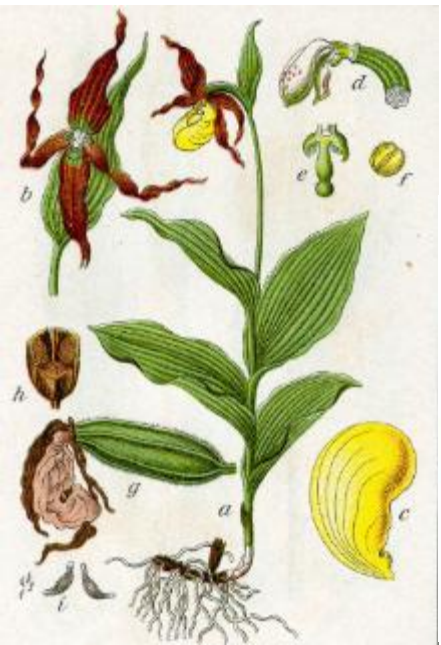
Stepy, wrzosowiska, zarośla: 90A0;

Wydmy i skały: 1230, 2110, 2120, 2130, 2140, 2160, 2170, 2180, 2190, 2330, 8110, 8120, 8150, 8160, 8210, 8220, 8310.

Uwaga, przyporządkowanie do grup jest nietradycyjne!

Odbudowa i odtwarzanie siedlisk gatunków

- [Art. 4.7, 5.5] Państwa członkowskie muszą podjąć działania odtwarzające siedliska gatunków z zał. II, IV i V dyrektywy siedliskowej (morze + gatunków z zał. III NRL) oraz siedliska ptaków, w zakresie potrzebnym do osiągnięcia **wystarczającej ilości i jakości tych siedlisk**, dopóki ta ilość i jakość nie zostanie osiągnięta. W razie potrzeby, obejmuje to odtwarzanie siedlisk i przywracanie ich łączności.
- [Art. 4.8, 5.6] Wybór obszarów do w/w działań ma następować **na podstawach naukowych**.
- [Art. 4.11, 4.12, 5.9, 5.10] Państwa członkowskie muszą zagwarantować, że stan siedlisk objętych środkami ochronnymi będzie się poprawiał.

Zasada poprawiania i niepogarszania

[Art. 4.11.] Państwa członkowskie wprowadzają środki celem zapewnienia, aby obszary objęte środkami odbudowy wykazywały stałą poprawę stanu odbudowywanych siedlisk przyrodniczych, aż do osiągnięcia dobrego stanu / wystarczającej jakości siedlisk gatunków. Wprowadzają środki celem zapewnienia, aby stan obszarów, gdzie osiągnięto dobry stan i wystarczającą jakość siedlisk gatunków, nie ulegał znacznemu pogorszeniu.

[Art. 4.12.] Państwa członkowskie starają się niezwłocznie *(nie czekając na KPOZP)* wprowadzać środki niezbędne do zapobiegania znacznemu pogorszeniu się stanu obszarów siedlisk przyrodniczych będących w dobrym stanie, oraz środki niezbędne by zapewnić trend poprawy stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków.

Wyjątki:
siła wyższa, w tym
klęski żywiołowe;
zmiana klimatu;
działanie państw
trzecich;
nadrzędny interes
publiczny przy
braku rozwiązań
alternatywnych;
w obszarach Natura
2000 bez
uszczerbku dla
obowiązków Natura
2000

Derogacja art. 4.13: poza obszarami Natura 2000 państwa członkowskie mogą, w przypadku braku rozwiązań alternatywnych, stosować ww. wymogi dotyczące niepogarszania stanu **na poziomie każdego regionu biogeograficznego na swoim terytorium**,

- pod warunkiem że dane państwo członkowskie powiadomi Komisję o zamiarze zastosowania tego podejścia do 19.02.2025 [*Polska powiadomiła*]
- i objaśni w KPOZP, jak zapewni, by nie zagrażało to głównym celom oraz jak będzie stosować środki kompensujące wobec lokalnych pogorszeń,
- i będzie monitorować i raportować do KE wszystkie lokalne znaczące pogorszenia, zastosowane środki kompensujące i ich skuteczność.

Na poziomie kraju, by zaplanować, trzeba wiedzieć:

(w całym kraju, nie tylko w Naturze 2000)

Typ siedliska ➡

- Powierzchnia
- Powierzchnia niebędąca w dobrym stanie
- Powierzchnia wymagająca przywrócenia

Te dane regularnie raportujemy z art. 17 D.S., ale...

Szacunek GIOŚ:
2,1 – 2,5 mln ha
W Naturze 2000 SDF: 1,3 mln ha

Szacunek GIOŚ:
0,75 – 1,8 mln ha

?

Na poziomie lokalnym, by odbudować, trzeba wiedzieć:

Gdzie jest?

W jakim jest stanie i dlaczego?

Czy i jakich środków odbudowy potrzebuje?

środki bierne
(umożliwienie
spontanicznej
renaturyzacji)

działania
czynne

Integracja danych

**GDOS – Bank Danych o
Zasobach Przyrodniczych**

Dane parków
narodowych

Dane RDOŚ

Dane w BDL

INVENT

**Fitosocjologia
leśna**

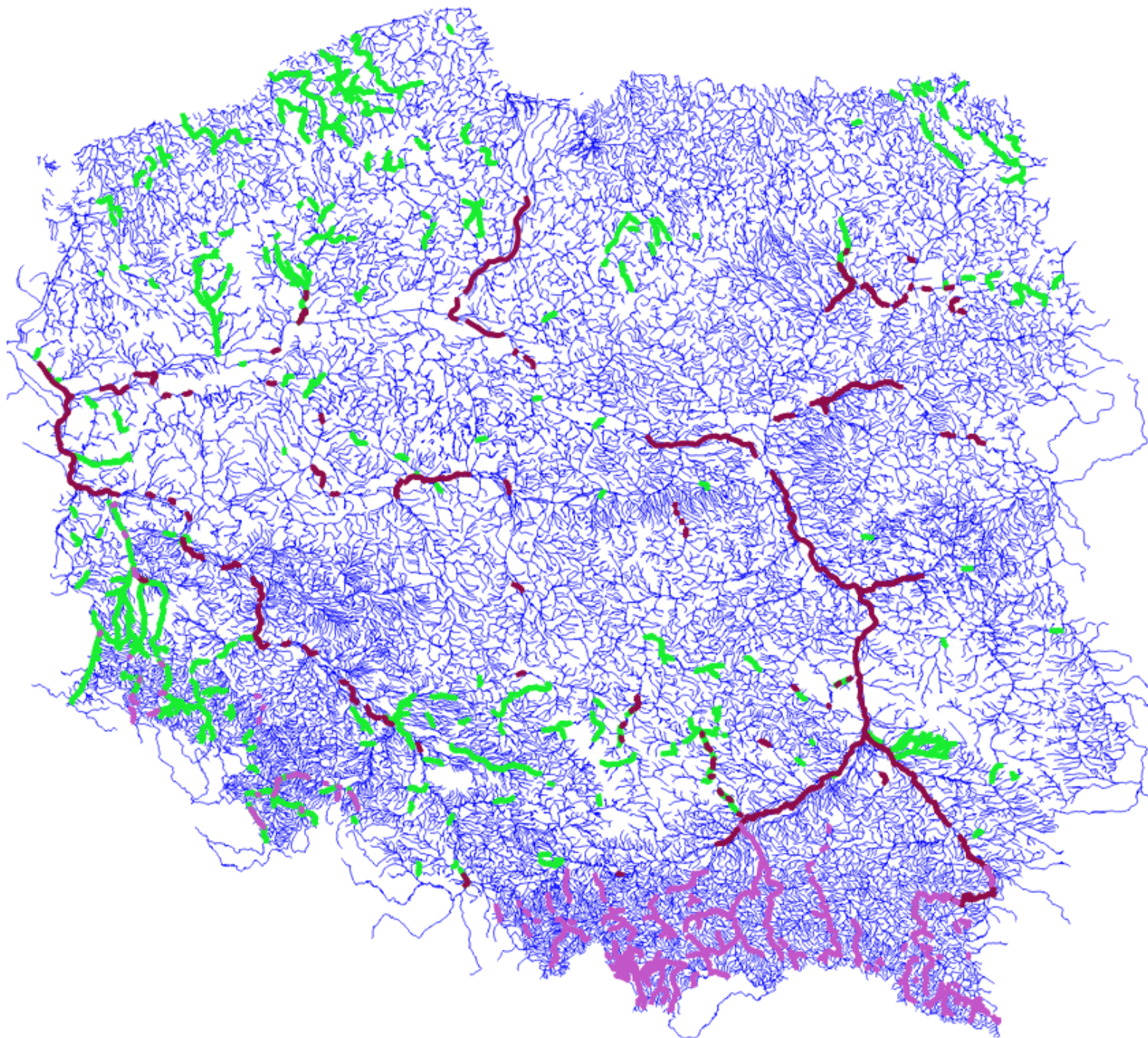
**Opis taksacyjny
lasu**

**Monitoring
programów
rolnośrodowiskowych**

**Dokumentacje
siedliskowe
rolników**

Fotointerpretacja

Dane fizycznogeograficzne i topograficzne

Przykład: próba integracji dostępnych danych dla siedlisk rzecznych

– Jusik & Gebler 2025

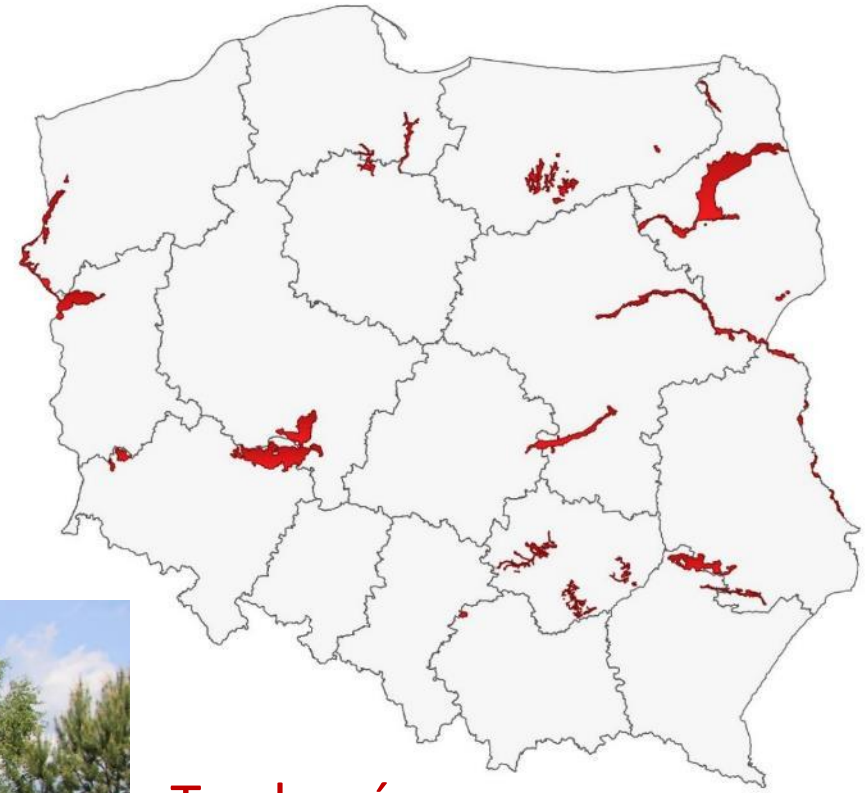
siedlisko	GIOS 2025	Jusik & Gebler 2025
3220-30-40	12,7 km ²	25,5 km ²
3260	22,6 km ²	23,8 km ²
3270	33,0 km ²	163,1 km ²

siedlisko	Dobry stan	Niedobry stan
3220-30-40	39%	61%
3260	41%	59%
3270	9%	91%

Priorytetyzacja obszarów ?

Propozycja na 2030': wybrane obszary
Natura 2000 z największymi zasobami
każdego siedliska

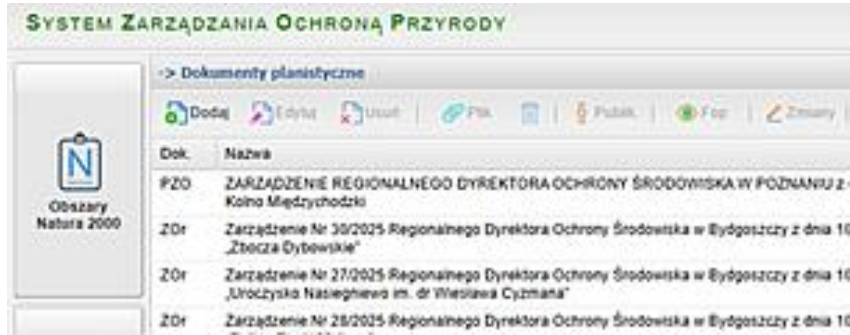
- ✓ siedliska w niedobrym stanie ochrony (GIOŚ): 7500-18 300 km²
- ✓ 30% wymagane do 2030: 2500-6200 km²
- ✓ w Naturze 2000 mamy (SDF): 13 089 km²

Tu chrońmy
murawy
napiaskowe!

Jak planować środki odbudowy ?

Mamy PZO i zaplanowane w nich działania ale...

Sensowne i tanie są bierne środki odbudowy – pozostawienie niektórych ekosystemów naturalnym procesom...

Nie ma ich w PZO !

Środki odbudowy zaliczone na cel z art. 4.1 NRL muszą być drogą do dobrego stanu

Monitoring nie potwierdza, że dotychczasowe działania są skuteczne

Potrzebne także odtworzenie powierzchni niektórych siedlisk

Nie ma w PZO

Artykuł 9 - Odbudowa naturalnej łączności rzek oraz naturalnych funkcji powiązanych równin zalewowych

1. Państwa członkowskie sporządzają wykaz sztucznych barier dla łączności wód powierzchniowych oraz, uwzględniając funkcje społeczno-gospodarcze sztucznych barier, identyfikują te bariery, które należy usunąć, aby przyczynić się do osiągnięcia celów w zakresie odbudowy określonych w art. 4 oraz celu, jakim jest przywrócenie co najmniej 25 000 km rzek w Unii do stanu rzek o swobodnym przepływie (*free-flowing*) [...], bez uszczerbku dla RDW i TEEN-T.
2. Państwa członkowskie usuwają sztuczne bariery [...], zgodnie z planem ich usunięcia [...] zajmują się w pierwszym rzędzie przestarzałymi barierami, mianowicie tymi, które nie są już potrzebne do wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych, żeglugi śródlądowej, zaopatrzenia w wodę, ochrony przeciwpowodziowej lub innych zastosowań.
3. Jako uzupełnienie usuwania sztucznych barier [...] wprowadzają środki niezbędne do poprawy naturalnych funkcji powiązanych równin zalewowych.

„Rzeka swobodnego przepływu” – właściwie: Rzeka swobodnie płynąca, *free-flowing river*

- ciągłość podłużna w obu kierunkach dla wszystkich żyjących w niej ryb,
- ciągłość podłużna dla transportu rumowiska,
- obustronna suma barier podłużnych przyległych $< 20\%$ długości odcinka,
- obustronna suma barier podłużnych odległych o mniej niż 2 szerokości rzeki $< 40\%$ długości odcinka,
- brak antropogenicznego wcięcia,
- nieprzepuszczalne dno $< 5\%$ długości odcinka,
- naturalna ciągłość przepływu,
- bariery powyżej zatrzymują $< 30\%$ rumowiska,
- jeżeli ryby dwuśrodowiskowe, to pełny dostęp od dołu,
- jeżeli tylko ryby rzeczne, to drożna dla nich cała długość „jednostki funkcjonalnej” (zależnie od wielkości rzeki min. 5-15 km)

Nie każde usunięcie bariery tworzy free-flowing river

By zaplanować, trzeba wiedzieć:

Wykaz barier

- Poprzeczne
- Podłużne
- Pionowe

rzeczywistość terenowa

Baza HyMo

topografia

AMBER

Czy bariera:

- ❖ przeszkadza siedliskom lub gatunkom z Art. 4?
- ❖ przeszkadza w swobodnym płynięciu rzeki?
- ❖ przeszkadza w celach środowiskowych z RDW?
- ❖ zwiększa ryzyko powodziowe?
- ❖ do czegoś jeszcze służy?

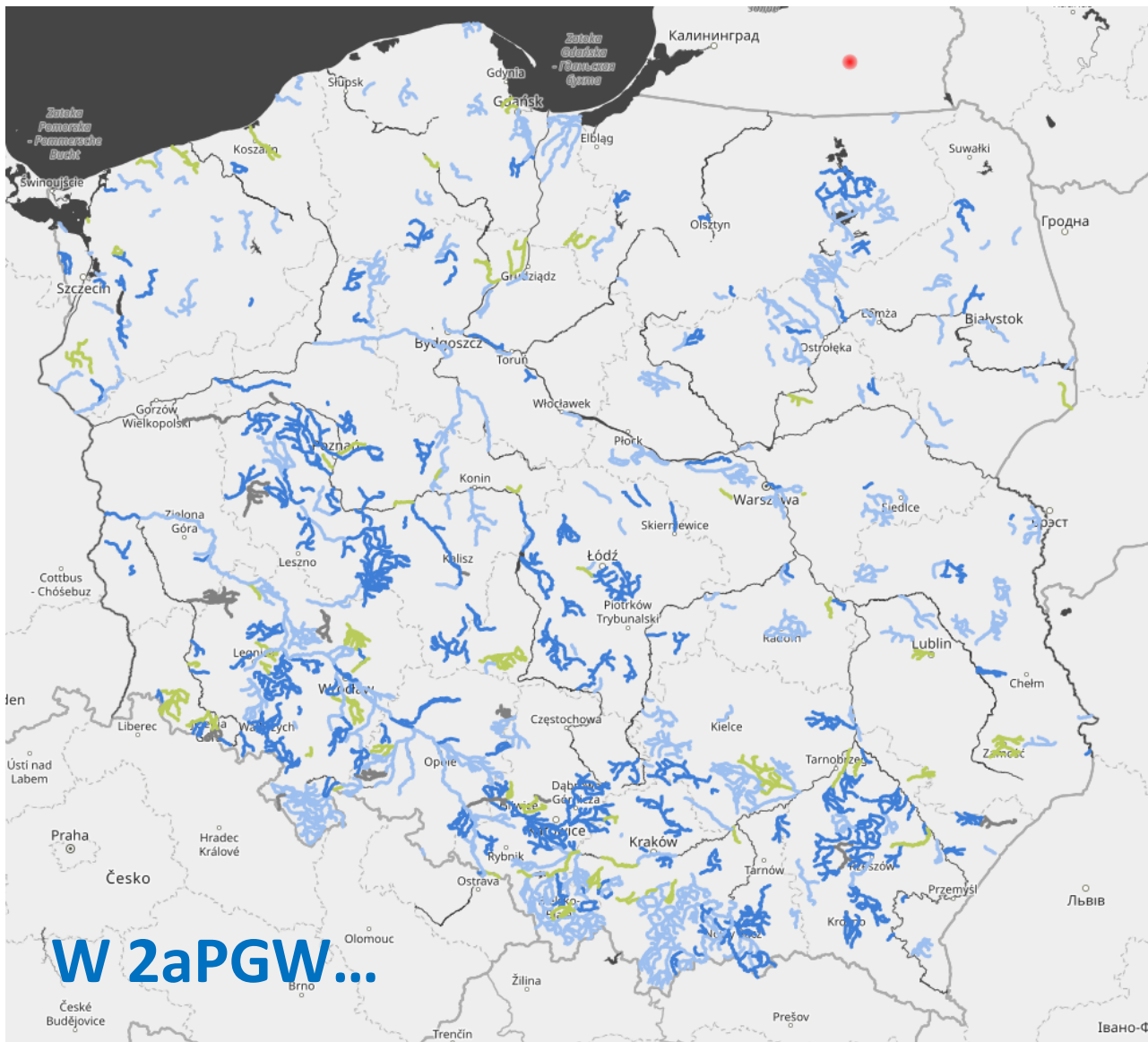

Co z nią zrobić ?

- ❖ usunąć ?
- ❖ zmitygować (np. przepławka) ?
- ❖ zostawić ?

Gdzie, oprócz tego, chcemy poprawić naturalne funkcje równin zalewowych?

Renaturyzacja się dzieje...

ale czy wystarczy?

i inne...

Ina
Drawa
Paręta
Rega
Drawa 2
Biała
Bug
Pilica
Bóbr
Odra
Wisłoka
Raba

Archiwum LIFE Drawa

Propozycje do KPO-ZP

Wykaz barier:

Podstawa wykazu w PL - baza HYMO. Dlaczego?
+ oficjalny dokument PGW WP;
+ zweryfikowane dane;
+ baza dla innych dokumentów planistycznych

Rzeki swobodnie płynące:

Cel dla Polski:

Łączna długość rzek w PL 141 090 km
= 10% wszystkich rzek w UE

NRL 2500 km do 2050 r.

= 10% celu dla UE

*jest to punkt odniesienia,
wiele zależy od metodyki oceny*

Priorytetyzacja:

- ❖ Projekty LIFE+ realizowane od 2020 r. ;
- ❖ Rzeki na obszarach Natura 2000;
- ❖ Rzeki, które uchodzą bezpośrednio do Bałtyku (rzeki przy morskie);
- ❖ Wisła do Włocławka, szczególny nacisk na Kotlinę Sandomierską;
- ❖ Rzeki we wschodniej Polsce, które korelują z założeniami projektu „Tarcza Wschód”

W dalszej kolejności:

- ❖ rzeki o niskim stopniu fragmentacji;
- ❖ duże rzeki, które zapewnią dłuższe odcinki;
- ❖ rzeki o dobrym stanie hydromorfologicznym, gdzie jest mało barier;
- ❖ siedliska ryb dwuśrodowiskowych / zgodnie z wymogami PGW

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Dziękuję za uwagę.

